

Kadınların İdareciliği Konusundaki Rivayete Tarihsel Bağlamda Eleştirel Bir Yaklaşım

A Critical Approach To The Hadith About The Administration Of Women
On A View Of The Historical Contexture.

Mehmet AZİMLİ*

Özet

Bu çalışma Hz. Peygambere isnat edilen; "Devlet başkanlığı işlerini bir kadının eline veren millet iflah olmaz" şeklindeki hadisini tahlil ve tenkidini yapmaktadır.

Kur'anın konuyla ilgili ayetlerine de atıfta bulunan araştırma, Hadisle ilgili olarak klasik alimlerin görüşlerini de eleştirel bir yaklaşımla değerlendirmektedir. Araştırmaya konu olan hadis, klasik hadis metodolojisine göre sahihtir. Hadisin sıhhatine ilişkin tartışmalar daha çok çağdaş alimler tarafından yapılmıştır.

Biz hadis metnini; rivayetin nakledildiği tarihsel koşulları dikkate alarak inceledik. Sonuç olarak; Hz Ali ve Hz. Aişe arasında vuku bulan savaş nedeniyle, Hz Aişe ve taraftarlarını yıpratma amacıyla Şia tarafından uydurulmuş olacağı kanaatine vardık.

Anahtar Kelimeler: Kadınların Devlet Başkanlığı,

Tarihsel Bağlam,

Cemel,

Aişe,

Şia,

Ebu Bekre

Abstract

This article is on the hadith translated from the Holy prophet as; "A nation that give their governed to a women will not be development"

Searching takes apoint of Quranic verses and critic ideas of classic scholars about this hadith. The hadith that is the subject on the search is sahih (dependable) according to the classic hadith methodology. Critical researching about it is belong to the contemporary scholars.

We researched the hadith with taking its historical contexture. Consequently, we believe that the hadith had been made up about the war between Ali and Aişe by Ali's fellowship.

Key Words: Aishe,

President,

Camel,

Abu Bakre,

Historical context,

Shia

Giriş

İslam'ın ilk dönemine kısaca göz attığımızda görüyoruz ki, yaşanan yoğun siyasi olayların hadisler ve tarihi rivayetler üzerinde etkisi olduğu apaçık görülebilmektedir. Bu dönemde meydana gelen sosyo-politik olaylar, hadislere ve rivayetlere etki etmiştir.¹ İnsanlar, kendilerine göre haklı oldukları olaylarla ilgili haklılıklarını ispat edebilmek için ortaya koydukları fikirleri, Hz. Peygambere refere ederek rakiplerini susturmayı veya yandaşlarını ikna etmeyi amaçlamışlardır. Böylece özellikle siyasi konularda hadis uydurma faaliyeti sıkça görülmüştür. Biz bu çalışmamızda sadece bir hadisi -dönemin siyasi olaylarıyla ilintiler kurarak- değerlendirmeye çalışacağız. Öncelikle, kadınların yönetici

olamayacağı konusundaki bu rivayete birlikte getirilen, diğer delillere kısaca değinmek istiyoruz.

1-İslam'da Kadın'ın Devlet Başkanlığı

İslam siyaset bilimcileri, halife için gereken şartları sayarlarken², bazı şartlarda ihtilafa düşmüşlerdir.³ Bunlardan biri de halifenin (devlet başkanının) kadın olup olmayacağı meselesidir.

Klasik İslam alimlerinin ekseriyetinin bu konudaki genel eğilimleri, kadının devlet başkanı olamayacağı yönündedir.⁴ Bu kanaatlerini ispat etmek için değişik izah yollarına gitmişlerdir. Bu konuda Kur'an'dan bir

* Yrd.Doç. Dr., Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

¹ Cihan Sadık, *Uydurma Hadislerin Doğuşu ve Sosyo-Politik Olaylarla İlgisi*, Samsun 1997, 110.

² Bkz. el-Maverdi, *el-Ahkamu's-Sultaniyye*, Kahire 1406, 6; el-Ferra', *el-Ahkamu's-Sultaniyye*, Kahire, 1406, 13; el-Amidi, *Seyfettin, el-İmame*, Beyrut 1992, 182.

³ Geniş bilgi için bkz. El-Kasımî, *Nizamü'l-Hukm*, Beyrut, 1990, 332; Azimli Mehmet, *Halifeliğin Kurunsallaşması*, Konya 1999, 189 (basılmamış doktora tezi).

⁴ Gazali, *Batniliğin İç Yüzü*, çev. Avni İlhan, Ank.1993, 114.

kısım ayetleri delil olarak ileri sürmüşlerdir. Ancak kadının devlet başkanlığı konusunda bu ayetlerde net bir ifade bulunamayışındandır ki söz konusu ayetler üzerinde ulema arasında tartışmalar olmuştur.

Nisa suresi 34'de geçen "...Allah'ın kimini kimine üstün kılmasından ve erkeklerin mallarından sarf etmelerinden dolayı erkekler kadınlar üzerinde (kavvam) hakimdirler...." ayeti çerçevesinde bir çok bilgin, kadının devlet başkanı olamayacağını söylemişlerdir.⁵ Ayetteki kavvam kelimesini erkeklerin kadınlar üzerinde tahakkümü olarak algılamışlardır.⁶ Oysa ki ayette erkeklerin, aile harcamalarını üstlenmelerinin yüklediği sorumlulukta ki öncelik anlatılmakta ve aile ekonomisinde sorumlu oluşlarının sağladığı, daha çok mesuliyete sahip oluş ifade edilmektedir.⁷ Yoksa buradaki anlam, erkeğin kadına egemenlik kurması anlamında değildir.⁸ Ayetteki mana, aile içi hakimiyet olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca kadının sosyal, siyasi, ekonomik ve medeni haklarının kısıtlanması anlamında değildir.⁹

İleri sürdükleri bir diğer delil de, Ahzab 33'de geçen "...evlerinizde vakarla oturun" ayetidir.¹⁰ Fakat, bu ayetin sadece Peygamber hanımlarına hitap ettiği konusunda müfessirlerin ittifakı vardır¹¹.

Kadının devlet başkanı olamayacağını savunan bilginler, Kur'an'dan getirdikleri bu delillerden sonra, Hz. Peygambere nispet edilen, kadının aklının ve dininin eksik olduğu şeklindeki hadislerle, görüşlerini desteklemeye çalışmışlardır.¹² Buna ilaveten, kadınların namaz kıldıramayacağını belirten fikhî hükmü ve kadının duygusallığını öne sürerek devlet başkanı olamayacağını ileri sürmüşlerdir.¹³

Öncelikle şunu belirtmekte fayda var; İslam'da, devlet başkanının vazifeleri arasında namaz kıldırma yoktur. Zaten her erkek de namaz kıldırma şartına sahip değildir. Maalesef bu iddiaları ileri sürenler, tarihte hiç namaz kıldırmayan, namaz kıldırma şartlarına sahip olmayan

insanları halife olarak kabul etmişlerdir. Duygusallık meselesine gelince, hakkında nass bulunmayan bir konu olduğu için devlet başkanlığı şartları hususunda ölçü olmaz. Bu konuda icma da yoktur.¹⁴

Kadının devlet başkanı olamayacağına dair aktardığımız bu düşüncelerin tam tersine, M. Hamidullah, Kur'an'da geçen Belkis kıssasındaki nōtr ifadelerden dolayı, kadının devlet başkanı olabileceğini, herhangi bir yasaklamanın olmadığını belirtir.¹⁵ Derveze'de aynı görüşü paylaşmaktadır.¹⁶

2- Kadınların Devlet Başkanı Olmasını Yasaklayan Rivayet ve Bilginlerin Değerlendirmeleri

Kadının devlet başkanı olamayacağını iddia eden bilginler, Kuranda ve yukarıda aktardığımız delillerde net bir ifade olmayınca, aşağıda aktaracağımız hadisi, en büyük delil olarak ileri sürmüşlerdir¹⁷:

*Ebu Bekre'den rivayet edilmiştir; "Cemel vakası günlerinde, cemel ordusuna katılarak, onlarla birlikte (Ali'ye karşı) harp etmeye başladıktan sonra, vaktiyle Rasulullah'tan işittiğim bir söz ile Allah bana hayr ve menfaat ihsan buyurdu da bu orduya katılmadım. Ebu Bekre dedi ki; Fars halkının Kisra Perviz'in kızını kendilerine melik seçtikleri haberi Rasulullah'a ulaşınca: "Devlet başkanlığı işlerini bir kadının eline veren millet, iflah olmaz" buyurdu."*¹⁸

Hadis kaynaklarında bu şekilde geçen hadis hakkında bilginler, değişik açıklamalarda bulunmuşlardır. İzahında güçlük çektikleri hadisi, tarihi olaylar çerçevesinde bir yere oturtma çabasıyla, hiç de bilimsel olmayan yorumlara gitmişlerdir. Böylece Hz. Peygambere nispet edilen bu hadis, tartışmalara yol açmıştır.

Hadisin yorumları konusunda yaptığımız araştırmada, bilginlerin genelde iki gruba ayrıldıklarını görüyoruz; Bunlardan bir grubu hadisin sahih olduğunu ve kadının kesinlikle devlet başkanı olamayacağını, diğer grubu ise, hadisi sahih bulmakla birlikte böyle anlaşılamayacağını belirtmişlerdir. Biz bu noktada, iki grubun da görüşlerini inceledikten sonra kendi kanaatimizi ortaya koymak istiyoruz.

⁵ Bkz. ed-Demici Süleyman, *İslam'da Devlet Başkanlığı*, çev. İbrahim Cüçük, İst. 1996 225; el-Mevdudi, *Tefhimu'l-Kur'an*, çev. heyet, İst. 1996, I, 357.

⁶ Kırbaoğlu Hayri, *Kadın Konusunda Kur'an'a Yöneltilen Başlıca Eleştiriler*, İslami Araştırmalar, Ekim 1991, sayı 4, sh.273

⁷ Amine Vedūd-Muhsin, *Kuran ve Kadın*, çev: Nazife Şişman, İst, 1997, 128.

⁸ Topaloğlu Bekir, *İslamda Kadın*, İst. 1970, 274.

⁹ el-Kasimi, age. (İzzet Derveze'den naklen), I, 341; Çiçek Halil, *Farklı Kültürlerin Birarada Yaşama Formülü* İst. 1998, 34.

¹⁰ el- Mevdudi, IV.412.

¹¹ Akkaya Necla, *İslam Hukukunda Kadının Siyasi Hakları*, İslami Araştırmalar, Ekim 1991, sayı 4, sh 265.

¹² Akdemir Salih, *Tarih Boyunca ve Kur'an'da Kadın*, İslami Araştırmalar, Ekim 1991, sayı 4, sh 267.

¹³ ed-Demici, 225; Kasimi, I, 341.

¹⁴ Aktan Hamza, *İslama Göre Kadının Sosyal Aktivitesi, Sosyal Hayatta Kadın*, İst. 1996, 262.

¹⁵ Hamidullah Muhammed, *İslam Hukuku Ana Kaynakları Açısından Kitabı Mukaddes*, çev. İbrahim Canan, A.Ü.İ.F.İs.İlim.Ens. Sayı 111 Ank. 1979, 15.

¹⁶ Bkz. Kasimi (Derveze'den naklen) I, 341.

¹⁷ Kasimi, I, 332.

¹⁸ Buhari, *Sahih*, Fiten 18, Meğazi 84 İst. 1979; Tirmizi, *Sünen Fiten* 75 Beyrut, trz.; Nesei, *Sünen Kaza* 8 İst. 1985; İbn. Hanbel, *Müsned*, Beyrut, trz. V, 43.

a) Hadisin Sahihliğini ve Anlamının Geçerli Olduğunu Savunanlar:

Birinci grup da yer alan bilginler, genelde hadisin sahihliğini esas alarak, kadının kesinlikle devlet başkanı olamayacağını belirtmişlerdir. Hadisin önemli bir kamu kuralı koyduğunu, devlet başkanlığı gibi bir makamın ancak bir erkek tarafından temsil edilebileceğini ve kadının fitratının buna müsait olmadığını belirterek bu hakkın onlara verilmediğini aktarırlar.¹⁹ Bu hadis üzerine yorum yapan bilginlerden bir kısmının görüşleri şu şekildedir.

İmam Gazali; Bütün olgunlukları üzerinde toplasa da kadının, devlet başkanı olamayacağını belirtmektedir.²⁰

İmam-ı Kurtubi; Kadının devlet başkanı olamayacağı konusunda icmanın olduğunu aktarmaktadır.²¹

Kirmani; hadisten kadınların devlet başkanlığı yapamayacağı anlamını çıkarmaktadır.²²

Ayrıca, bu gruptaki bilginler, aklı ve dini eksik olan²³ şahitlikleri tek başına kabul edilmeyen,²⁴ toplumla her zaman birlikte olması mümkün olmayan, yufka yürekli bir varlığın devlet başkanı olamayacağını belirtmişlerdir.²⁵ İslam'a karşı önyargılı olan kimseler de aktardığımız bu görüşleri kullanarak, İslam'ın kadını ikinci sınıf insan olarak gördüğünü iddia etmektedirler.²⁶ Muhammed Gazali, "hadisi anlayışı kıt kimselerin anlayamadıklarını veya Kur'an'ın ruhuna ters düşecek bir şekilde anladıklarını, bundan dolayı da İslam'a zarar verdiklerini" söylemektedir.²⁷

Kadının devlet başkanı olamayacağını savunan bilginler bu konuda icma bulunduğunu belirtse de bu hususta icma bulunduğunu söylemek güçtür. Bu konuda İslam dünyasında Hariciler, kadının devlet başkanı olabileceğini belirtip bunu uygulamaya koyarlarken,²⁸ Ehli Sünnetten de Taberi gibi bilginlerin de bu konuda muhalefetleri bulunmaktadır.²⁹

¹⁹ Fazlurrahman Siret Ans.Çev. Heyet İst. 1988, I, 362; Zebidi, *Tecridi Sarih Tercümesi*, çev. A. Naim, K. Miras. Ank. 1990, X, 450
Gazali, 114.

²¹ Kurtubi, *el-Camiu'l-Ahkamu'l-Kur'an*, trz., byy., I, 270.

²² Kirmani, *Buhari bi Şerhi Kirmani*, Beyrut, 1985, XIV, 232.

²³ Akdemir, agm., 267.

²⁴ Kirbaşoğlu, agm., 273.

²⁵ ed-Demici, 227.

²⁶ Arsel İlhan, *Şeriatla Kadın*, İst. 1997, 524.

²⁷ M.Gazali, *Nebevi Sünnet*, çev. Ali Özek, İst. 1992, 81.

²⁸ el-Bağdağı, *el-Fark Beyne'l-Firak*, Beyrut, 1990, 109 (Aynı eserde Haricilerin liderleri Şebib ölünce annesi Gazale'ye biat ettikleri aktarılır.).

²⁹ İbn. Hacer, *Fethul-Bari*, Beyrut, 1989, VIII, 162.

b) Hadisin sahihliğini savunup anlamının geçersiz olduğunu savunanlar:

Bu grup ta yer alan bilginler, birinci grubun aksine çağdaş bilginlerden oluşmaktadır. Bunlar da tartışmasız hadisin sahihliğini kabul etmişlerdir. Fakat hadisin o dönemdeki bir olaya ait olduğunu, yani tahsis ifade ettiğini vurgulamışlardır.

Muhammed Hamidullah; Hadisin devlet başkanlığını yasaklamadığını, İslam hukukçularının bunu caiz görmemesinin dini delillere dayanmaktan ziyade zamanın genel telakkilerine ve örfüne paralel şahsi kanaatlerine dayanan bir hüküm olduğunu, çünkü Kur'an'da da Belkıs'ın nötr bir ifadeyle anlatıldığı ya da en azından kınanmadığını, bundan dolayı böyle bir yasağın olamayacağını belirtir.³⁰

Zafir Kasımi; Hadiste Sasanilere ait bir tahsis olduğunu, genel bir ifade şeklinde anlaşılamayacağını, Derveze'den naklen aktarır.³¹

Hayrettin Karaman; Hadisi sahih kabul etmekle beraber bunun bir yasadı getirmediğini sadece İran toplumunun sonunu belirttiğini, önceliği erkeğe vermek gerekirken kadına veren bu toplumun felah bulamayacağını ifade ettiğini belirtir.³²

Abdulhalim Şakka; Hadisin sahih olduğunu, Peygamberin buradaki kastının genel liderlik anlamında olduğunu belirtmektedir.³³

Muhammed Gazali; Kraliçe Viktorya, İndira Gandhi, Golda Meir gibi çağımızın başarılı kadın devlet başkanlarından örnekler vererek, hadiste geçen ifadenin o günkü İran'ın şura ile yönetilmemesinden dolayı yıkılacağına işaret ettiğini belirtmektedir.³⁴

Özetle; Bu düşünce sahipleri, genel olarak bu hadisi özel bir durum ifadesi, (tahsis) ile açıklamaya çalışmışlardır. Fakat bu özel durumu her biri farklı değerlendirerek, izahta güçlük çekmişlerdir.³⁵

3- Hadisin Tarihsel Bağlamda Değerlendirilmesi ve Uydurulma Gerekçeleri:

Bu hadis çerçevesinde ortaya konulan klasik ve çağdaş görüşleri aktardıktan sonra hadisi tarihsel bağlamında değerlendirerek, kanaatimizi ortaya koymak istiyoruz.

³⁰ Hamidullah, agm.15.

³¹ Kasımi, I, 341.

³² Karaman Hayrettin, *Kadının Şahitliği, Örtünmesi ve Kamu Görevi*, İslami Araştırmalar, Ekim 1991, sayı 4, sh.273.

³³ Abdülhalim Ebu Şakka, *İslam Kadın Ans.*, çev. Fethi Güngör, İst. 1996, II; 250.

³⁴ M. Gazali 78-81.

³⁵ Aydın M. Akif, *Anayasa mad.*, D.İ.A. , İst. 1998, III, 156.

Aktardığımız heriki görüşün sahipleri, hadisin sahihliği üzerinde aynı kanaati taşımaktadırlar. Fakat iki grup da hadisin sıhhati üzerinde aynı görüşü taşımalarına rağmen, anlamına ilişkin olarak farklı kanaatlere ulaşmışlardır.

Biz hadisi cerh ve tadil metoduna tabi tutarak incelemek istemiyoruz. Makalemiz bu amacı taşımamaktadır. Bu işi hadisçilere bırakarak³⁶ sadece hadisin ravisi ile ilgili önemli birkaç hususu belirtip, konuyu tarihsel bağlam itibarıyla değerlendirmek istiyoruz.

a-Ravi Ebu Bekre:

İncelediğimiz hadis, sadece Ebu Bekre'den rivayet ediliyor.³⁷ Ebu Bekre'den bize ulaşan hadisler genelde ulema arasında tartışmalara konu olmuş, tartışmaya açık hadislerdir.

Ebu Bekre'den aktarılan incelediğimiz hadiste, Cemel savaşında bulunan Hz. Aişe grubu töhmet altına alınırken, yine ondan gelen bir rivayette "iki müslüman grubun çarpışması sonucu öldüren ve öldürülenlerin cehennemlik olduğu" belirtilerek³⁸ her iki taraf da ateşe gönderilivermiştir.³⁹ Üstelik Hz. Ali, Hz. Aişe'nin ordusunun cehennemlik olmadıklarını "bizim isyan eden kardeşlerimiz" diye ilan ederek, cenaze namazlarını kılıp öldürülenlerin cennete gideceğini umduğunu belirtmesi, Hz. Aişe'nin de her iki taraftan ölenlere rahmet okuduğu ortadayken⁴⁰ Ebu Bekre'den gelen bu rivayette nasıl oluyorsa heriki ordudan ölenlerde ateşte oluyorlar. Kaldı ki iki tarafta yer alan bunca sahabeden de böyle bir hadis aktarılmıyor?

Yine Ebu Bekre'den gelen diğer bir rivayet de incelediğimiz bu hadisle benzerlik arz etmektedir. "Kadınları dinleyen erkekler, helak olurlar."⁴¹ Ayrıca yine Ebu Bekre başka bir rivayette "komutanları olan Kadının cennette, ordusunun ise cehennemde olduğu bir topluluktan korunmak için Cemel savaşına katılmadığını" belirtmektedir.⁴² Anlaşılan şu ki; Cehenneme

³⁶ Gürler Kadir, *Kadının Yöneticiliği Meselesi*, Basılmamış araştırma, sh. 3-8 (Bu çalışmada, incelediğimiz hadis, rivayetin sahihliği açısından detaylıca incelenmiştir. Sadece Ebu Bekre den rivayet edilen bu rivayetin, sahih-ferd hadis olduğu, fakat bir çok kimsenin bilmesi gereken bir olayın bir kişi tarafından aktarılmasıyla önemli bir kamu kuralının koyulamayacağı sonucuna varılmıştır.)

³⁷ Özafşar, Mehmet Emin, *Hadisi Yeniden Düşünmek*, Ank, 1999, 335.

³⁸ İbn. Hanbel, V, 43.

³⁹ Akbulut Ahmet, *Sahabe Devri Siyasi Hadiselerinin Kelami Problemlere Etikeleri*, İst. 1992, 226.

⁴⁰ İbn. Kesir, *el-Bidaye ve'n-Nihaye*, Beyrut, 1977, VII, 245; İbn. Kuteybe, *el-İmame ve's-Siyase*, byy., trz, I, 273.

⁴¹ İbn. Hanbel, V, 45.

⁴² İbn. Şeybe, *Musannef*, Beyrut, 1989, VIII, 711.

giden Cemel ashabından ordu komutanı Hz. Aişe kurtarılmaya çalışılmaktadır. (!)

İslam tarihi kaynaklarında, ele aldığımız bu hadisin ravisi Ebu Bekre'nin, bir defasında Hz. Ömer'in Kûfe valisi Muğire b. Şube'ye zina isnat ettiği, ancak bu iddiasını ispatlayamadığından dolayı Hz. Ömer tarafından Kur'anın emri gereği Kazf cezasıyla⁴³ cezalandırıldığı aktarılmaktadır. Kur'an daki hüküm gereği Kazf cezasıyla birlikte şahitliği de ebediyen kabul edilmeyen⁴⁴ bir şahıstır. İncelediğimiz hadis de sadece ondan rivayet edilmektedir. Ebu Bekre kendisine verilen cezasından sonra tevbe de etmemiş, böylece şahitliği hiçbir zaman kabul edilmemiştir.⁴⁵

İncelediğimiz hadisin ravisi hakkında verdiğimiz bu kısa bilgiden sonra hadisin tarihsel bağlamda değerlendirilmesine geçebiliriz:

b-Rivayetin tarihsel bağlamda tahlili:

Yukarıda görüşlerini aktardığımız kadınların devlet başkanı olamayacağını savunan birinci grubun görüşlerine cevap vermek istemiyoruz. Onların görüşlerinin yanlışlığını ikinci grupta aktardığımız bilginler gereken şekilde cevap vermişlerdir.

Biz burada hadisin sahih, fakat anlamının tarihsel olduğunu, tahsis ifade ettiğini ileri süren ve daha çok çağdaş bilginlerden oluşan ikinci grup bilginlere cevap vermek istiyoruz.

Öncelikle şunu belirtelim ki; hadiste tahsis olduğuna dair en ufak bir ipucu bulunmamaktadır. Metinde geçen kavim (millet) kelimesi nekre bir ifadedir. Hiçbir milleti kastetmemektedir. Bu anlamda iddia edildiği gibi İranlıların kastedilmesi mümkün gözükmemektedir. Hadisteki genel ifadeye göre eğer bir millet kadınları başa geçirdiği için iflah olmuyorsa bu kural diğerleri içinde geçerli olmalıdır. Hadiste verilen ifade tüm milletler için geçerli olacak kadar tümel bir ifadedir. *Bir millet için geçerli olan bir kaide niçin diğer bir millet için geçerli olamamaktadır?* Kadınları başına geçirdiği için bir millet yok oluyorsa, başka bir millet aynı gerekçeyle yok olmalı değil midir? Eğer hadis sadece İranlılar için söylenmişse ravi Ebu Bekre neden bunu diğer insanlara ve Müslümanlara şamil hale getirmiştir? Ayrıca tarih boyunca bütün ulema da bunu genel anlamda anlayıp, kadınların devlet başkanı olamayacağını belirtmişlerdir.

Hadisin hususi bir anlam içerdiği yani, O dönem İranlıları kastedtiğine dair elimizde kesin ve yeterli karine

⁴³ Nur Suresi, 4.

⁴⁴ Buhari, Şehadet, 8.

⁴⁵ Zehebi, *Siyeri Alamı'n-Nubela*, Beyrut, 1988, III, 8.

bulunmamaktadır. Bu anlamda Hadis umumi anlamdadır ve kesinlikle tahsis ifade etmemektedir. Hadisin tahsis ifade ettiğini iddia edenler, hadisi kırtarmak için böyle bir yoruma gitmişlerdir ki bu yorum nesnellikten uzaktır. Çünkü hadiste genel geçer bir kaide sunulmaktadır.

Ayrıca tarihe baktığımızda hakkında bu hadisin rivayet olunduğu belirtilen İran kraliçesi Baran, hadisin bildirdiğinin tam aksine çok başarılı bir yöneticilik dönemi geçirdiği, halkına adalet dağıttığı, vergileri kaldırdığı, ehli kitaba bir çok iyiliklerde bulunduğuna tarihen sabittir.⁴⁶ Yani Hz. Peygambere nispet edilen bu rivayetin tersine bir olay meydana gelmiştir. Eğer bu rivayet sahih ise, Hz. Peygamberin, İran da başa geçen Kraliçe Baran için söylediği kadınlara hükümdarlık veren bir milletin iflah olamayacağı sözünün tersine, neden Kraliçe Baranın yönetimi çok başarılıdır? Hz. Peygamber'in bildirdiğinin niye gerçekleşmediğini düşünmek gerekir.

Kraliçe Barandan sonrada İran'ın başına Hz. Ömer dönemine kadarki fetihlerde kadınlar hükümdar olduğu halde, bu fetihlere katılan sahabe ordusundan hiç kimse bu hadisi aktarmamıştır.⁴⁷ Hz. Ebu Bekir döneminde İranlılarla meydana gelen Zati's-Selasil gazvesinden sonraki savaşlarda Pers kuvvetlerinin başında Nahr isimli bir kadın bulunuyordu. Bu savaş'ta hiçbir sahabe bu hadisi gündeme getirmemiştir.⁴⁸

Bu hadis aynı dönemde yalancı kadın peygamber Secah'ın ordusuyla yapılan savaşlarda da gündeme getirilmediği gibi⁴⁹ başlarında kadın bir lider bulunan Haricilerle yapılan savaşlarda da gündeme getirilmemiştir.⁵⁰

Hz. Ali, Hz. Aişe hakkında aktarılan bu hadisi, kendisine karşı bir kadın lider olarak savaştığı halde, hiçbir sözünde ima dahi etmemiştir. Cemel savaşı öncesi ve sonrası verdiği hutbelerde, hatta Cemel savaşı sırasında kadınlardan bahseden hutbelerinde bile bu hadisi aktarmamıştır.⁵¹ Yine Cemel savaşı öncesi Hz. Ali'nin elçisi Ka'ka' b. Amr'ın Hz. Aişe ve kurmaylarıyla saatlerce süren müzakerelerinde bu hadis dile getirilmemiştir.⁵²

İncelemiş olduğumuz hadisle, Hz. Aişe töhmet altına alınmaktadır. Zaten hadisin aktarılma sebebi de Hz. Aişe'nin ordu komutanı olmasıdır. İlginç olan en fazla

hadis bilen sahabeler arasında yer alan Aişe, bu hadisi bilmemektedir. Yanındaki Zübeyr, Talha ve Abadile'den sayılan Abdullah bin Zübeyr gibi sahabelerle birlikte Hz. Aişe'nin ordusundaki bunca sahabe de bu hadisi bilmemektedir. Ayrıca dini en iyi bildiği ve anladığı bütün mezheplerce ifade edilen ve hatta en büyük rakibi Muaviye'nin dahi bilemediği konuları kendisine mektupla sorduğu,⁵³ rakip ordu komutanı IV. Halife Hz. Ali ve ordusundaki binlerce sahabe de bu hadisi bilmemektedir. Ve sadece Ebu Bekre bilmektedir(!). Bu anlamda Cemel savaşı sırasında savaşa katılan bütün sahabeler Hz. Aişe'nin bir kadın olarak liderliğini garip karşılamışlardır.⁵⁴ Eğer böyle bir hadis olsaydı, gerek kendi ordusundaki gerek karşı ordudaki sahabelerin bu rivayeti aktarmaları gerekirdi.

Hadisin başka bir rivayetinde Ebu Bekre, Allah'ın kendisine ihsanda bulunduğunu ve koruduğunu, bu yüzden savaşa katılmadığını anlatır.⁵⁵ Buradan şu ortaya çıkıyor ki, Ebu Bekre iki ordudaki binlerce sahabenin cehenneme gittiğini ve hadisimiz gereği iflah olmadığını görüyor ve gidip onlara bu hadisi aktarmıyor. Allah da binlerce sahabeden sadece Ebu Bekre'yi koruyor(!). Dahası bazı rivayetlerde Ebu Bekre, Cemel ordusuyla birlikte Mekke'den Basra'ya kadar yoğun hilafet tartışmalarının yaşandığı, Hz. Aişe'nin hutbe ve konuşmalarıyla geçen bu yolculukta söz konusu hadisi hatırla(ya)mıyor da⁵⁶ Basra'ya gelince hatırlıyor(!).

Biz tarihsel bağlamda düşünerek Cemel savaşı sırasında iki ordudaki binlerce sahabeden hiçbirinin bu hadisten bahsetmemesinden yola çıkarak Cemel savaşında liderliği sabit olan⁵⁷ Hz. Aişe'ye karşı Hz. Ali Tarafgirliği ile uydurulduğu kanaatindeyiz. Bu uydurma ile Cemel deki mağlubiyetin sebebi Hz. Aişenin kadınlığına dayandırılmaktadır.⁵⁸ Bu uydurmadaki amil, Hz. Ali tarafgirliği veya artık erkekleri ölen peygamber evladının kadınlarının ön plana çıkarılmasından korkan Emevî tarafgirliği olabilir. Ama biz daha sonraki dönemdeki Şia'nın, Hz. Aişe'ye karşı Hz. Ali'nin haklılığını savunmak üzere böyle bir hadis uydurma işine gittiği kanaatindeyiz.

Nabia Abbot da "Bu Aişe'nin Ali karşısında haksızlığını ispat için uydurulmuştur" demektedir.⁵⁹

⁴⁶ Taberî, *Tarihü't-Taberî*, Beyrut, 1997, I, 493; İbnü'l-Esir, *el-Kamil*, Beyrut, 1979, I, 499.

⁴⁷ Taberî II, 362.

⁴⁸ İbn.Esir, II, 386.

⁴⁹ İbn. Kesir, VI, 321.

⁵⁰ el-Bağdadi, 109.

⁵¹ *Nehcul Belağa*, çev:Heyet, Ank, 1990, 94.

⁵² İbn. Kesir VII, 245; İbn Kuteybe .I, 71.

⁵³ Malik b.Enes, *Muvatta*, Kaza, 18 Beyrut, 1989.

⁵⁴ Topçu Brestriclt, Emel, *Kadın Lider Olunca*, İslamiyat, c.3, sayı 2, Ank. 2000, 166.

⁵⁵ Nesei , Kaza ,8.

⁵⁶ Tirmizi, Fiten, 75.

⁵⁷ Buhari, Fiten, 18.

⁵⁸ Cihan, 110.

⁵⁹ Abbot Nabia , *Ayşe*, çev.Tuba Asrak Hasdemir, Ank.1999, 167.

M. Said Hatipoğlu; Mağlubiyetin sebebinin cinsiyete bağlanarak Şia gayretiyle yapılan bir uydurma olduğu kanaatini aktarmaktadır.⁶⁰

Eskiden beri kadını ikinci plana atıp erkeği ön plana çıkaran, Arap toplumunun bu toplumsal gerçeği, maalesef hem dil yapısına hem de itikadi noktaya kadar tesir etmiş ve kadını ikinci plana atan bu tip rivayetler uydurulmuştur. Buna karşı çıkan İbn Rüşd, “kadın toplumu yönetebilir” görüşünü savunarak, Afrika’daki bazı kabile kadınlarının bu işi yaptığını belirtmiş ve bunun toplumsal yapıya bağlı olduğunu aktarmıştır.⁶¹

Burada şunu aktarmakta fayda var: Halifenin Kureyş’ten seçilmesinin o dönem için gerekliliği konusunda olduğu gibi toplumsal zorunluluklar ve erkeğin daha randımanlı olacağı gibi yorumlarla devlet başkanlığı konusunda erkeğin öncelikli olması düşünülebilir. Fakat bunu dine refere ederek dinin bir emri gibi aktarmanın kesinlikle yanlış bir tavır olduğu kanaatindeyiz.

Sonuç

Bu çalışmada Kadının devlet başkanı olamayacağı konusundaki Hz. Peygambere nispet edilen “Devlet başkanlığı işlerini bir kadının eline veren millet iflah olmaz” şeklindeki hadisi tahlil etmeye çalıştık. Öncelikle Kur’an’dan bu konuda alınan delillere kısaca değinip,

bunların delil olamayacağını belirttikten sonra bu hadis konusundaki bilginlerin görüşlerini incelemeye tabi tuttuk.

Bu hadis konusunda özellikle klasik düşünceyi temsil eden bilginler, hadisin sahih anlamının geçerli olduğunu savunurlarken, çağdaş olanlar ise hadisin sahih, fakat anlamının o dönemdeki bir olaya mahsus olarak tahsis ifade ettiğini bildirmişlerdir.

Hadisin ravisinin güvenilirliği konusunda bazı şüpheler mevcuttur. Biz bu çalışmamızda hadisi daha çok tarihsel bağlamda değerlendirmeye çalıştık. Bu anlamda o dönemde gündeme getirilip getirilmediği sorguladık. Asrı saadet dediğimiz zaman dilimi içerisinde dile getirilmeyen ve o dönemdeki, bu hadis ile ilgili bir çok olayda gündeme getirilmediği için hadis muhtemelen siyasi gerekçelerle uydurulan hadislerden biri olduğu kanaatindeyiz. Bu uydurmadaki amilin de muhtemelen, Hz. Aişe’nin Hz. Ali’ye karşı Cemel vakasında bir kadın lider olarak savaşmasının yanlışlığını ortaya koyma adına, Şia tarafından uydurulmuş olduğu kanaatindeyiz.

Sonuç olarak İslam’ın yasaklamadığı bir hakkı kadınların elinden almak mümkün değildir. Kuran’da bu konuda bir işaret yoktur. Aktardığımız hadis ise siyasal sebeplerle uydurulmuştur. Birçok insanın bilmesi gereken bir konuyu sadece bir kişinin aktarması ile bir dini sonuca ulaşmak mümkün değildir.

⁶⁰ Hatiboğlu, M.Said, *Siyasi İctimai Hadiselerle Hadis Münasebetleri* (Basılmamış doç. Tezi) sh.31/b 78,44.

⁶¹ Muhammet Lutfi Cumua, *İbn.Rüşd Tarihuhu ve Felsefetu*, Tunus, trz, 66.